

ÜMMÜGÜLSÜM HATUN VAKFIYESİ

Dr. Müjgan CUNBUR

Eski kültür ve medeniyetimizin eserleri ve Türk hayırseverliğinin tarihî tanıkları olarak yurdumuzu bir uçtan öte uca doldurup süsleyen Vakıf Müesseselerinin kurucuları arasında sık sık kadın isimlerine rast geliriz. Türk kadını, toplum şartları ne olursa olsun, erkeğin yanı sıra memleket işlerine katılmaktan çekinmemiştir. Bu ağır şartlar altında bile, toplum hayatında kadınlarımızın hiçbir engelle karşılaşmadan yapabildikleri tek işin, hayır işleri olduğunu söyleyebiliriz. Hayırsever Türk kadınları içtimaf durumlarına göre, güçleri yettiği nisbette, en büyüğünden en küçüğüne kadar Vakıf Müesseselerinin kuruluşunda âmil olmuşlardır.

Daha eskilerine gitmeden Orta Çağ Türk kadınları tarafından yaptırılmış hayır kurumlarına birer örnek olarak, Selçuk çağı soylu kadınlarından Melike Gevher Nesibe'nin 1206 da Kayseri'de inşa edilen «Darü's-Şifa» sını, 1228 yılında Divrik'te kurulan Turan Melik'in «Hastahanesi» ni, Kütahta'ya'da Gülsüm Hatun'un 1233 kuruluş tarihli «Yoncalı Ilıcası» nı, XIII. Yüzyıl sonlarında İsfahan'da Kutluğ Türkân Hatun'un kurduğunu hastahane, mektep, mescit ve köprüyü, Amasya'da İlhanlı Sultanlarından Ulcaytu'nun karısı Yıldız Hatun'un 1308 de inşa edilen «Hastahanesi» ni sayabiliriz. (1) Bunlara Osmanlılar çağında Türk ka-

dınları tarafından yaptırılan herbiri bir hayır müessesesi olduğu kadar birer sanat şaheseri değerini de taşıyan cami, medrese, hamam, çeşme gibi yüzlerce vakıf tesisini katabiliriz.

Diyebiliriz ki, Türk-İslâm dünyasında, hayır yapma işi bir görenek, daha ilerisi bir gelenek halini almıştı. Büyük tesisleri yaptırmaya güçleri yetmeyenler, bütün topluma mal olmuş hayır-işleme müessesesine katılmaktan ve yaptıkları küçük vakıflarla adlarını uzun yıllar hayırla yâd ettirmekten geri kalmamışlardır. Yüzlerce kadın, geliri azalmış bir vakıf tesisine ufak da olsa bir gelir kaynağı sağlamak için evlerini, meyvalı bahçelerini bağışlamışlar, arkalarından bir fâtiha okunması için bir cami'e, bir ilim müessesesine kitaplarını vakfetmişler, bir cami'de, bir mescitte kendilerinin, ailelerinin ve çevresindekilerin geçip göçmüşleri için Hatm-i şerif ve Mevlid-i Nebevî okutmak üzere (2) ve hiç olmazsa bir din ve ilim müessesesini aydınlatacak ışıttıma masraflarını karşılayacak bir gelir temini için hayır ellerini uzatmışlardır.

İşte Türk kadınlarınca yapılan bu küçük vakıflara bir örnek olarak ele alınan «Ümmügülsüm Hatun Vakfiyesi»

² Bu konuda bir vakıf tesis eden ve başka bir Ümmügülsüm Hatun'a ait diğer bir vakfiye de Millî Kütüphane Yazma Eserleri arasında (No: 134) bulunmaktadır. 8 Cümadel-ahire 1277 (1860) tarihli olan bu vakfiyede İstanbul'da Abdi Subaşı mahallesi cami'inde her yıl okutulacak Kur'an ve Mevlid için İstanbul'da Sultan Selim Camii civarında Mizmarî Şuca'ü'd-din Mahallesinde mukim Ümmügülsüm Hanım tarafından bir miktar para vakfedilmiştir.

¹ Bu tesisler için Bak. Prof. Dr. Âfet İNAN: *Haricetin bir dünyası var*, Ankara 1958, S. 129-137 «Türk kadınlarının yaptıkları sağlık kurumları ve Gevher Nesibe Şifaiyesi.»

de orta-halli bir İstanbul Hanımına ait bir hayır-severlik belgesidir.

Ümmüğülsüm Hatun'un hayatına ait bildiklerimizi «Vakfiye» sinden çıkarabiliyoruz. İstanbul'da Balaban Ağa Mahallesi'nde oturan Ümmüğülsüm Hatun'un babasının adı Ali'dir, kocası Hacı Hüseyin Efendi, büyük oğlu Mehmed Ağa'dır. Vakfiyede müteveli nasbolunan Mehmed Ağa büyük oğlu olarak gösterilmektedir. Vakifenin başka oğlu olup olmadığı bildirilmemekte, Mehmed Ağa'nın soyunun inkırazından sonra vakfın tevliyeti Ümmüğülsüm Hatun'un Hatice isimli iki cariyesine bırakıldığına göre belki de başka çocuğu bulunmamaktadır. Cariyelere Abdulla h Kızı denildiğine göre de bunların ihtida ettirilmiş esir kızları olduğu düşünülebilir. Yaptığı vakıftan ve bu cariyelerin mevcudiyetinden Ümmüğülsüm Hatun'un varlıklı bir kadın olduğu anlaşılmaktadır.

Vakfiyeden söz açmadan önce, vakfın yapıldığı «Balaban Ağa Mescidi» ile bu mescit etrafında teşekkül eden «Balaban Ağa Mahallesi» üzerinde biraz duralım. Bu mescit ve mahalleye adını veren Balaban Ağa, Fatih devri yenicilerindendir. 1453 te İstanbul fethi sırasında «Sekbanbaşı» olmuş ve bu görevdeyken ölmüştür. (*) Mezarının nerde olduğu bilinmemektedir. (**) Şehzadebaşı'nda Acemoğlu Hamamı civarında Bizanslılardan kalma bir binayı mescide tahvil etmiş ve kendi adını vermiştir. Bu Bizans yapısının «Hadikatü'l-Cevami» ve «Sicill-i Osmani» de kilise olduğu bildirilmektedir. Ekrem Hakkı Ayverdi «Fatih devri mimarisi» adlı eserinde : «.. Sainte Vierge de Curateurs» kilisesinin, belki vaftizhane olan kısmından

* M. Süreyya : Sicill-i Osmani, Cilt: 2, S. 25.

** Hüseyin Ayvansaraylı : Hadikatü'l-Cevami, Cilt: 1, S. 62.

muhavvel, ufak ve çapraz tonozlu bir mescitti, 1916 da yanmış 1920 senelerinde enkazı da kaldırılmıştır» demektedir. «Balaban Ağa Mescidi» üzerinde genişçe bir incelemeyi Prof. Arif Müfid Mansel yapmış 1930 yılında binanın kalıntısında yapılan hafriyatı idare etmiş ve kazıdan çıkan neticeleri de bir broşürde yayınlamıştır. (*)

Broşürde yangın tarihi «Fatih devri mimarisi» adlı eserden farklı yani 1911 yılı olarak verilmektedir. Mescidin kalın duvarları ve kubbesi yangından zarar görmemiş, fakat sonradan taşçılara sattığı için, taşçılar binayı temellerine kadar yıkmışlar, Müzeler İdaresi durumdan haberdar olup müdahale edinceye kadar ancak binanın son bakıyyesi kalabilmiş, zamanla bu yıkıntının batı tarafına bir ev yapılmış, şehir plânına göre ortadan bir yol geçirme kararı üzerine kalıntıda küçük bir hafriyat yapıp hiç olmazsa binanın plânının tesbiti düşünülmüştür. Prof. Mansel'in bildirdiğine göre New-York Bizans Enstitüsü'nün maddi yardımıyla da desteklenen hafriyat 8 Nisandan Mayıs ayı başlarına kadar sürmüş, plân-

* E. H. Ayverdi : Fatih devri mimarisi, İstanbul 1953, S. 12-13.

** Prof. Dr. Arif Müfid Mansel : Balaban Ağa Mescidi hafriyatı (1930). İstanbul 1936 Devlet Matbaası. 27 S. 8° resimli, şekilli Broşür'ün baş kısmında binadan daha önce bahsedilen Türk ve batı yazarlarının eserlerinden parçalar verilmekte; C. Gurliitt'in neşrettiği H. Wilde'in ve daha sonra Millingen'in yaptığı makta ve plânlar üzerinde durulmaktadır:

«Paspatis... bu binanın bir Bizans kilisesi müstemilâtından olduğundan ve kubbesinin tamamen muhafaza olduğundan bahseder. Paspatis'ten otuz sene sonra C. Gurliitt'in «Die Baukunst Konstantinopels, 1907, cilt: 1, S. 42» nam eserinde bu binanın H. Wilde tarafından yapılmış plân ve makta ve kısa bir tarifi vardır. Plânda binanın şark kısmı yuvarlak, garp kısmı ise muntazam bir sekiz köşenin nisfi şeklinde gösterilmiştir. Gurliitt, Wilde'ye atfen kubbenin nazarı dikkati celbedecek kadar basık olduğundan, kubbeyi taşıyan pilyelerin iç cephelerinin Türkler tarafından yontulmuş ve hücrelerin arka duvarlarında bulunan pencerelerin sonradan açılmış olduklarından bahseder...

lar Mînzeler Mimarı Macit Kural tarafından yapılmış, ancak binanın taşlar tarafından çok tahrip edilmiş olması ve batı tarafında yapılan ev, kazılar daha iyi sonuçlar alınıp bütün problemlerin halledilmesine engel olmuştur. Bununla beraber binanın bir türbe olduğu anlaşılmıştır:

a... Bütün bu müşkülât ve araştırma çalışmaları küçük mikyasta yapılmasına rağmen binanın plân ve diğer teferruatı tesbit edilmiş ve Bizans mimarisi ve sanat sistemi için oldukça mühim neticeler elde edilmiştir.

Bizanten olduğu eskiden beri meşhûr olan bu binanın bir (türbe = mausoleo) olduğunu hafriyat meydana çıkarılmıştır. Aynı zamanda binada üç devre bulunduğu tesbit olunmuştur. İçinde altı adet hücreyi havi ve haricen yuvarlak olan bir bina birinci devreye aittir. İkinci devrede binanın temelleri ortasına kubbeli bir oda yapılmıştır. Üçüncü devre ise Türklerle ait olup bazı ufak tadilat ve ilâveleri ihtiva etmektedir.» (7)

«Balaban Ağa Mescidi Mahallesi», cami ve mescitler etrafında teşekkül eden birçok İstanbul mahallelerinden biridir 1546 (H. 953) tarihli *İstanbul Tahrir Defteri*'nin 287. sayfasında kayıtlı olan bu mahalle günümüzde de mevcuttur. Ancak bu mahalleye isim olan *Fetih devri Mescidinin* izi bile kalmamıştır. «*Hadikat-ü-Cevami*» de bildirildiğine göre «mescidin vazifesi *Ayasofya Cami'inden* verilir» miş. Ümmügülüm Hatun 1750 tarihli vakfiyesiyle *Fetih devrinden* kalma bir mescidin aydınlatılmasını sağlamıştır.

Vakfiye ebrî kâğıt kaplı bir cilt içindedir, cilt ebadı: 210x138 mm., yazı ebadı: 141x75 mm. dir. Samanî renkli aharlı bir kâğıda nesihle yazılmıştır. 11 satırlı 6 yapraktır. Dış kapakta iki etiket yapıştırılmıştır, üsttekinde el yazısı arap harfleriyle altındakinde daktilo ile aynı ibare «Ümmügülüm Hatun ibneti Ali'nin vakfiyesidir. Aded-i umum 266 (200)» yazılmıştır.

Vakfiye «Balaban Ağa Mescidi» nin kandillerinde her yıl yakılacak on okka zeytin yağını temin etmek üzere iki evle bir bahçenin vakfedildiğini beyan etmektedir. Evlerden biri *İstanbul Kâtib Muslihuddin Mahallesi*'ndeki bir oda, bir mutbak ve kenifle altında bir ahır bulunan hanedir, diğeri *Galata* tarafında *Kasımpaşa*'da «*Kete Honye (?)*» denilen mahalledeki üstte iki oda, bir mutbak, altta bir oda ve bir kenifi olan, içinde meyva ağaçları bulunan bir bahçeli evle yine aynı mahalledeki meyva ağaçlı bahçedir.

Vakfın ilk mütevellisi ölüncüye kadar Ümmügülüm Hatun'dur, kendisi öldükten sonra müteveli, oğlu *Mehmed Ağa* olacaktır, onun ölümü üzerine mütevellilik oğlunun çocuklarına kalacaktır. Çocuklar arasında kız, erkek farkı gözetilmemiştir. *Mehmed Ağa*'nın soyu inkıraz bulunca tevliyet Ümmügülüm Hatun'un cariyelerine, onlar da ölünce onların evlâtlarına kalmaktadır. Onların soyu da inkıraz edince vakıf, «Balaban Ağa Mescidi» vakfıyla birleştirilecek ve bu evkafın mütevellisi, Ümmügülüm Hatun vakfının da mütevellisi olacaktır. Zaman geçip mescidin evkafı dağılırsa Ümmügülüm Hatun'un vakfı mutlak surette müslüman fukaralara verilecektir. Vakfın şartlarını değiştirmek, ancak vâkifenin kendine aittir. Vakf mütevellye teslim edilip tasdik edildikten sonra vakfiyede ilgi çeken bir durum göze çarpmaktadır. Ümmügülüm Hatun fikrini değiştirip *İmam-ı Azam Ebu Hanife* içtihadınca vakıftan dönüp mallarına sahip olmak ister, bu arada mütevellye danışılır, müteveli *İmam Emu Yusuf b. Yakub*'un içtihadına göre bir vâkif «vakfettim» demekle ve *İmam Muhammed b. Hasan iş-Şeybanî* mezhebince mütevellye teslim edildikten sonra vakfın sahih ve lâzım olduğunu belirtir ve buna göre hükümlenmesini ister. Vakfiyenin sonunda iki

7 Prof. A. M. Mansel : Aynı eser, S. 5.

hâkimin hükümlerine uyularak ve yürürlükte olan açık kaza ve şeriat hükümlerine göre vakfın sahih ve lâzım olduğuna ve bozulmasına imkân olmadığına dair kayıtlar bulunmaktadır. Vakfiyenin tasdik tarihi H. 1164 senesi Muharrem ayı başlarıdır (Aralık 1750). Vakfiyenin altında dokuz şahidin adları vardır. İlk sayfada ve her iki sayfanın orta yerlerinde vakfı tescil eden Seyyid Ali oğlu Seyyid İbrahim'in mühürleri basılıdır.

Vakfiyenin başındaki icaze ve tevki yazısı:

«Ma tecella fi sahifeti hazihî'l-mecelleti'l-haliyeti an şava'ibi'l-mevani el-muhilleti minel-hasenati'l-bakiyyeti'r rakıyyeti ilâ medarici'l-ecri'l-cezili ve sadakati't-tayyibeti'l-carıyeti fi sebili't-tesbili bi usulihî'l-müesseseti alâ esasi's-sedadi vadaha beyne yedeyye ve hakemtü li-sihhatihi ve lüzumihi fi hususihi ve umumihi âlimen bi'l-hilâfi beyne'l-eimmeti'l-eşrafi. Harrerehu'l-fakiru ile'l-lahi Hayati's-Seyyid İbrahim İbni' - Seyyid Ali el-müvellâ hilâfeten bi-Kasımpaşa ufiye an-huma».

Tercümesi : «Sağlam esas üzerine kurulmuş, usuliyile vakf edilmiş sürekli ve güzel sadakalardan ve sevap derecelerine engel olan eksikliklerden hâli olan bu sahife önümde tecelli etti ve vazih oldu. Ben de şerefli imamlar (Müctehidîn) arasındaki ihtilâfi bilerek onun sıhhatine hükmettim. Allahın fakiri (İstanbul) Kasımpaşa Kadısı Seyyid Ali oğlu İbrahim Hayatî -(Alah) onu afv buyursun- yazdı».

Gerek tevki yazısının okunuşunda ve gerek bu yazının dilimize çevrilisinde kıymetli yardımlarını gördüğüm Sayın M. Zeki Oral Beyefendiye burada teşekkürü bir borç sayıyorum.

Vakfiye metni:

«B'ismi'llahi'r-Rahmani'r-Rahim.

El-hamdü l'illahi'l-lezi erşede ibadehu'l-mü'minine ve'l-mü'minati ilâ a'mali's-salihati ve eşare ile'l-müslimine ve'l-müs-

limati bi-ef'ali'l-hayrati haysü kale inne'l-hasenati yüzhibne's-seyyi'ati ve's-salatu ve's-selâmu alâ Resulihi M u h a m m e d i n eşrefi'l-mahlukati ve alâ alihi ve ashabihî'l-lezine hümm hüdat ul-halki ilâ sebili'l-hasenati. Amma ba'du işbu kitabı sıhhat-nisabun inşa ve imlâsına ba'is ve badi oldur ki mahmiyye-i İstambul'da Bala ban Ağa Mahallesi'nde sakine ve zati bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye arifan Mustafa Çelebi İbni Muhammed ve Hüseyin Çelebi İbni Ömer nam kimesneler ta'rifleriyle mu'arrefe olan sahibetü'l-hayrat ve ragibetü's-sadakât Ümmü gülsüm binti Ali nam hatun bu dünya-yı deniyyenin nu'ma seri'atü'z-zeval ve bast-i bu-riya-pare'i ikâmet idenler alâ cenahî'l-irtihal olduğuna âlime olduğu halde meclis-i şer'i şerif-i enver ve mahfel-i dinî münif-i ezherde vakfu atî'l-beyanına li-eolî't-tescil ve li-emri'l-itmam mütevellî nasbu tâ'yin eylediği sadrı kebir oğlu fahru'l-akran M u h a m m e d A ğ a İ b n i ' l - H a c H ü s e y i n nam kimesne mahzarında ikrar-ı sahih-i şer'i ve i'tiraf-ı sarih-i mer'i idüb silk-i milk-i sahihümde münselik olub mahmiyye-i mezburede K â t i b M u s l i h u ' d - d i n mahallesi'nde vaki bir taraftan Emine ve Afife nam hatunlar milkleri ve bir taraftan mü'ezzine meşruta vakf menzil ve bir taraftan K â t i b M u s l i h u ' d - d i n evkafından olub E l - H a c A l i tasarrufunda olan vakf menzil ve bir taraftan tarik-i has ile mahdud fevkanî bir bab oda ve bir matbah ve kenif ve tahtında ahurî müştemil milk-i menzilümi ve yine M a h r u s e - i G a l a t a muzafatından Kasaba-i K a s ı m P a ş a ' y a tâbi K e t e H o r y e (?) nam kariyyede vaki bir taraftan Kassab A b d u l l a h B e ş e vereseşi arsası ve bir taraftan K e y v a n A ğ a odaları ve bir taraftan G ö n c i S e f e r menzili ve bir taraftan tarik-i amm ile mahdud fevkanî iki bab oda ve bir matbah ve tahtanî bir bab oda ve kenif ve eşcar-ı müsmir ve gayr-ı müsmirli bağçe ve zokak kapusını

müştemil milk-i menzilümi ve yine kariyye-i mezburede vaki bir taraftan O h a n nam Nasranî menzili ve bir taraftan M i g i r d i ç nam Nasranî menzili ve bir taraftan N a z l ı nam Nasranî menzili ve bir taraftan bazen E l - H a c H ü s e y i n menzili ve ba'zen tarik-i has ile mahdud tarafeyni tahta havlu ve derunında bir sahrınc ve eşcar-ı müsmir ve gayr-i müsmireyi müştemil milk-i bağçemi cemi-i tevâbi ve levahıkları ve kâffe-i menafi ve merafıkları ile hâlisen li-vechi Rabbi'l-âlemin ve muhlisen limen lâ-yudi'u ecra'l-muhsinin vakf-ı sahih-i şer'î ve habs-i sarih-i mer'î ile vakf u habs idüb şöyle ta'yin-i şurut ve tebyin-i kuyud eyledüm ki menzileyn-i mahdudeyn-i mezkûreyn ve bağçe-i mahdude-i mezkûreden her biri alâma-ceret bihi'l-ade icâre-i mu'accele ve mü'eccele ile ahire icâr olunub hasıl olan icâre-i mü'eccelesinden beher sene yedi müteveli ile on vakıyye rugen-i zeyt iştira olunub zikr olunan B a l a b a n A ğ a Mescid-i Şerifinde adedi kanadil iykad oluna ve ma'dam ki ben libas-ı müste'ar-i hayatı lâbise olam vakf-ı mezburuma müteveliye olam ve bi-emri'l-lahi Tealâ küllü nefsin za'ikatü'l-mevt şarabiyle ser-mest olduğunda oğlum mezbur M u h a m m e d A ğ a müteveli ola ve ba'de vefatihî evlâdı ve evlâd-ı evlâdı ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdı batnen ba'de batn müteveli ola ve ba'de'l-inkıraz mu'takalarum H a t i c e b i n t i A b d u l l a h ve diğ er H a t i c e b i n t i A b d u l l a h nam hatunlar müteveliyye olalar ve ba'de vefatihima evlâdları ve evlâd-ı evlâdları ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdları batnen ba'de batn müteveli olalar ve ba'de inkıraz-ı külli vakf-ı mezburum zikr olunan B a l a b a n A ğ a Mescid-i Şerifi evkafına ilhak u ilsak olunub ma'rru'z-zikr B a l a b a n A ğ a M e s c i d - i Ş e r i f i vakfına müteveli olanlar vakf-ı mezburuma dahi müteveli ola ve mürr-i eyyam ve kürur-i a'vam ile şurut-i mezkûre ri'ayet müte'azzir olursa vakf-ı mezbur mutlaka vakf-ı fukara-i müslimin ola ve şurut-i mezkûrenün tebdil u tagyiri

merreten ba'de uhrâ yedümde ola diyu ta'yin-i şurut ve tebyin-i kuyud birle menzileyn-i mahdudeyn-i mezkûreyn ile bağçe-i mahdude-i mezkûreyi farigan anişşevagil müteveli-yi mezbura teslim eylediginde ol dahi ber-vech-i muharrer tessellüm ü kabz eyledi didükde gibbe't-tasdiki's-şer'î vâkife-i mezbure Ü m m ü g ü l s ü m H a t u n inan-ı kelâmını cânib-i vifâkdan taraf-ı şikaka âtife olub vakf-ı akar, sultan-ı erike-ârâ-yi icthad olan İ m a m - ı A z a m ve hümmâm-ı efham E b u H a n i f e t i ' l - K ü f f i «cuziye bi'l-hayri vekûfi» hazretlerinin rey-i münir ve mezheb-i hatirlerinde gayru lâzimin olmağla vakf-ı mezbûrdan rücû ve kemâ fi'l-evvel milküme istirdâde şuru eyledüm. Müteveli-i mezbûrdan su'âl olunub menzileyn-i mahdudeyn-i mezkûreyn ile bağçe-i mahdude-i mezkûreyi milküme redd ü teslime tenbih olunması matlubumdur, didükde müteveli-i mezbûr dahi cevaba mütesaddi olub eğerçi hâl, bast olunan minval üzeredür, lakin Â l i m - i R a b b a n i İ m a m - ı S â n i E b u Y u s u f i b n i Y a ' k u b i ' s - S a m a d a n i kavli şerifleri üzere vâkif, müccered «vakaftu» demekle; ve İmam-ı Sâlis Muhammed ibni Hasani's-Şeybanî hazretleri mezheb-i şeriflerinde «teslimun ile'l-müteveli» ile «vakfun sahihun ve lâzımun» olmağla İ m a m e y n - i müşarun ileyhima kavli şerifleri üzere vakf-ı mezbûrun sıhhat u lüzûmuna hükm taleb iderim, diyu menzileyn-i mahdudeyn-i mezkûreyn ile bağçe-i mahdude-i mezkûreye giru redd ü teslimden imtina birle Hâkim-i mevki'i sadr-i kitab tuba lehu ve hüsnü me'ab efendi hazretleri huzurunda müterafi'an ve her biri fasl u hükme taliban olduklarında hâkim-i mumaiyleh esbag-Allahü ni'me aleyhi hazretleri dahi tarafeynün kelâmına nazar ve muhtilü hayrin olmakdan hazer idüb cânib-i vakf-ı her vech ile evlâ ve ahrâ görüb İmameyn-i müşarun ileyhima hazretlerinin kavli şerifleri üzere vakf-ı mezbûrun sıhhat ve lüzûmuna hükm-i sahih-i şer'î ve kazâ-i sarîh-i mer'î itmekle vakf-ı mezbûr sahih ve lâzım olub min ba'd nakz-i na-

kizine mecal adimü'l-ihimâl oldu femem
beddelehu ba'de ma semî'ahu fe'innema
ismuhu ale'llezîne yubeddilunehu inna'l-
lahe semî'un alimun ve ecrü'l-vâkîfî ale'l-
hayyî'l-Cevadî'l-Kerim cera zalike
ve hurre fi gurreti şehri muharremi'l-ha-
ram li-seneti erbain ve sittine ve mietin ve
elf min hicreti men lehu'l-izzu ve'l-mecdu
ve'sşeref.

Şuhud :

Kâtibü'l-huruf Hasan Efendi
ibni Hasan

Süleyman Efendi
ibni Hüseyin

Mustafa Çelebi ibni
İbrahim

Mustafa Çelebi ibni
Muhammed

Ömer Çelebi ibni
Hüseyin

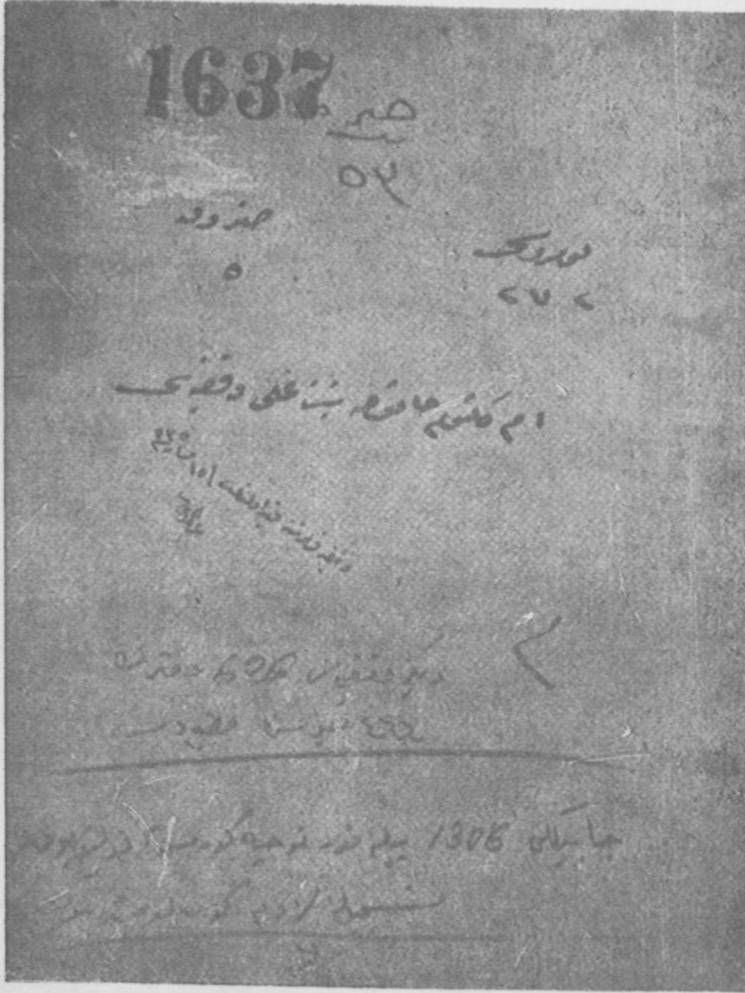
Süleyman Çelebi ibni
'Abdillah

Baba Muhammed ibni
Ahmed

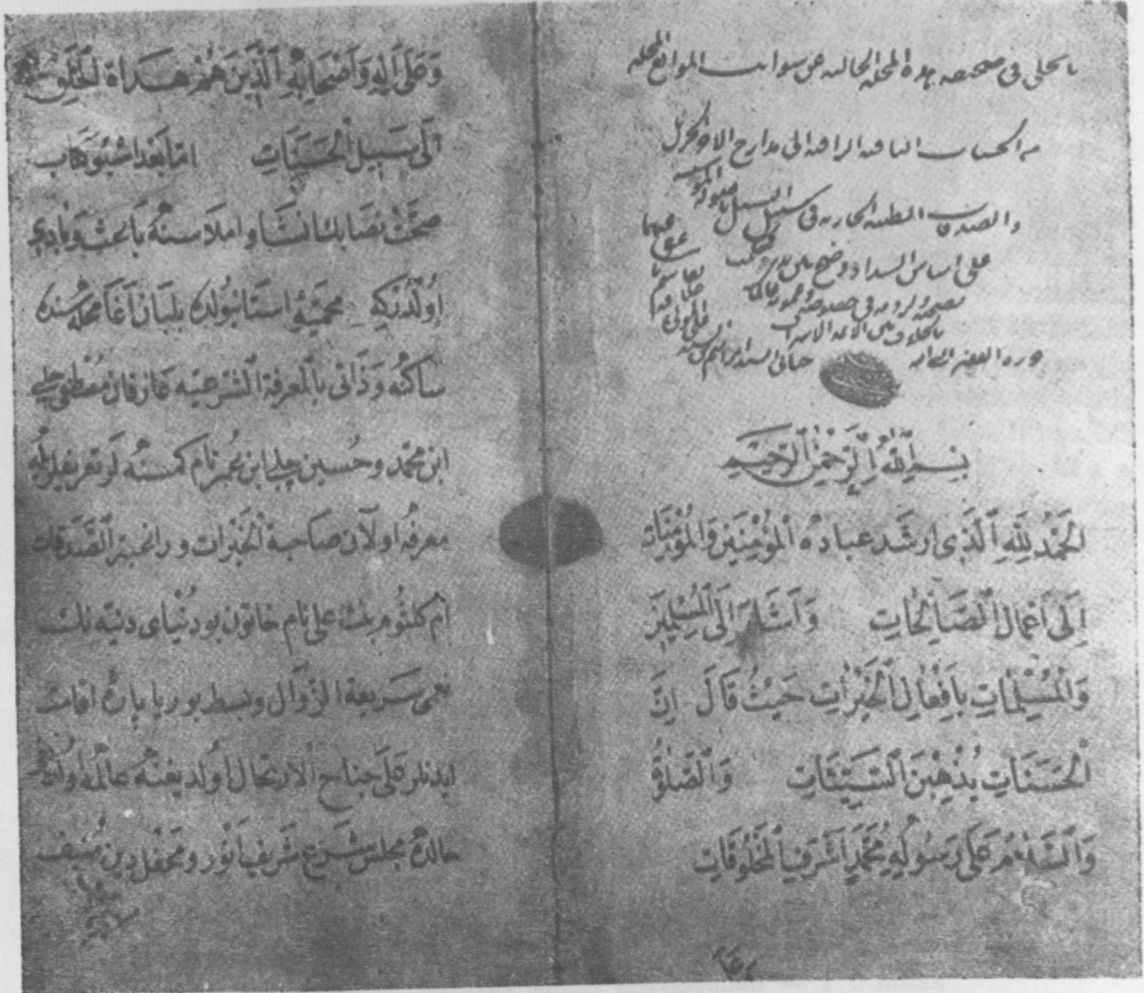
Baba Hüseyin ibni
Ömer

Ahmed Çelebi ibni
Musa (?)

«Ümmügülsüm Hatun Vak.
fiyesi» nin arşiv numarası 1637 dir.
Vakfiyenin iç kapağında Sıra : 53, Sandık :
5, Numarası : 272 ve vakfiyenin adı yazılı-
dır. Yine burada bulunan üç kayıttan ilki
«Vakfiye fihristine kaydolundu 15/Ni-
san/335 (1919)» ikincisi : «Diğer vakfi-
yesi 626. Defterin 466. sırasında mukayed-
dir». üçüncüsü bilhassa dikkati çekmekte-
dir : «Cabiliği 1306 yılına kadar tevcih
görmüş, tevliyeti (?) yoktur, tesciline lü-
zum görülmemiştir.» Bu kayıttan anlaşıl-
dığına göre Ümmügülsüm Hatun'un
vakıflarının kiralari (1888/89) yıllarına
kadar cabilerce toplanmıştır. Vakıf tari-
hi 1750 yılı olduğuna göre de vakfın ge-
liri 140 yıla yakın bir zaman devam etmiş
demektir. Büyük Fetihten bir
hâtıra olan «Balaban Ağa Mes-
cidi» ni 140 yıl süreyle aydınlatan
Ümmügülsüm Hatun'un da
durağı cennet, yattığı yer ışıklı olsun.

Resim : 1 — Ümmügülüm Hatun Vakfiyesi Fotokopisi

Resim : 2 — Ümmügülüm Hatun Vakfiyesi Fotokopisi

از هر ده وقف آیه الیایانه لاجل التوسیل و لایحه
 الانعام متولی نصب و تعیین ایادیک مستدک کبیر
 اوغلی فخر الدین محمد افاضل حاج حسین نام کسبه
 محضه افراز صحیح شری و اعتراف صریح مرعی ابدیه
 سلاک ملک صحیح منسک اولوب محبته زبیه
 کاتبه الیه حله کسبه و آقع بر طرفه امینه و عقیقه الم
 خاقونر ملکری و بر طرفه مؤذنه مشروطه و وقف نزل
 و بر طرفه کاتبه صلح الذین اوقافند اولو الحاج علی
 تصرف اولان وقف نزل و بر طرفه طریق خاص الیه
 محدود فوفانی بر باب اوله و بر مطبخ و کبف و تختک
 انوری ششمل ملک منسلی وینه محروسه نطقه فاضله
 قیسه

نصیه فاهیم باشایه نایح که خوره نام قریه ده
 و آقع بر طرفه قضایه بدالله بشه و رشه بی عرصه
 و بر طرفه کیدان افا اوله لری و بر طرفه کبخی
 سف نزل و بر طرفه طریق عام ایله محدود فوفالیله
 ایکی باب اوله و بر مطبخ و نخلایه بر نلیس ایله و کبف
 و اشجار مشر و غیر مشر لیه بالجه و ذوق قیسی ششمل ملک
 منسلی وینه قریه مزبور ده و آقع بر طرفه اولو جان نام
 نصر الیه منسلی و بر طرفه مغر و بیج نام نصر الیه منسلی
 و بر طرفه تاریخی نام نصر الیه منسلی و بر طرفه بیضا
 الحاج حسین منسلی و بیضا لری و خاص ایله محدود فوفالی
 حقه سولود و ویند بره بریح و اشجار مشر و غیر مشر

Resim : 3 — Ümmüğülsim Hatun Vakfiyesi Fotokopisi

شتمل ملك با نچه محي جميع نوابه ولو احقلى وكافة
منافع ومرافقلى ايله خالصا لونه ربا العالمين
ومخلصا لمن لا يضيع اجر المحسنين وقف صحیح ترك
وجس صيرتج مرچايله وقف وجس ايدو بشوله
تعيين شرط وتبيين قود ايله مکه منزلهن محدود
مذكورين وبانچه محدوده مذکور دن هررى على
ماجرت به العاده اجان مجله وموجه ايله اخر
ايجار اولنوب حاصل اولان اجان موجه سند
بهسته يد متولى ايله اوزوقيه روض نيت اشرا
اولنوب ذكر اولنان بلبان افا مسجدر شريفند
عدر قناديل يقاد اولنه وما دامکه بن لاس
حياتى لایسه اولم وقف زبوريم متولى اولم
وبامر الله تعالى كل نفس ذائقة الموت شاره نيت
اولدوخدا او علم زبور محمد اغا متولى اوله وبعد وفا
اولادى واولاد اولادى واولاد اولاد اولادى
بطنا بعد بطن متولى اوله وبعيد الفقير من فقير
خديجه بنت عبدالله وديكر خديجه بنت عبدالله
خاتون متولى اوله وبعد وفاتهما اولادى واولاد
اولادى واولاد اولاد اولادى واولاد اولاد
متولى اوله وبعد انقراض الكل وقف زبوريم ذكر
اولنان بلبان افا مسجدر شريفى اوقاف حجاز واصل
اولنوب مارا لذكر بلبان افا مسجدر شريفى وقف متولى

Resim : 4 — Ümmügülsüm Hatun Vakfiyesi Fotokopisi

اولندو وقف مزبور بعهده منولى اوله و مرور ايام
 و كور احوام ايله شرطه مذكور رعایت متعذر
 اولورسه وقف مزبور مطلقا وقف فقراء مسكين
 اوله و شرطه مذكور نك تبديل و تغييرى قربة
 يازدك اوله ديور تعيين شرطه و تبين قيود برله
 منزلهن محدودين مذكورين ايله بانجه محدود كنك
 فارغاً عن الشوائع منولى مزبور تسليم ايلديكن اولد
 بروجه محرم سلم و قبض ايلدى ديدكك نه التصديق
 الشرحى واقفه مزبور ام كلثوم خاتون عثمان كلال
 جانب و فاقد طرف شفاعت حاطفه اولور وقف عمار
 سلطان اريكه آراى اجتهاد اولان امام اعظم

وهام افهم ابو حنيفة الكوفي جوزء بالخير و كوفي من
 رأى من و ذهب خيل لركنك بخير لازم اولغلكه وقف
 رجوع و كافى اولد ملكه استردادك شروع ايلدم
 منولى مزبور دن ستوال اولشوب منزلهن محدودين
 مذكورين ايله بانجه محدودين ايلديكن
 و نسيب نسيبه اولغله عبيطه مطلوبه ايلديكن
 مزبور دن حى حوائيم متفككم اولوب اكرهه حال ايلد
 اولمان منوال اولور دركن عالم ربانى امام تالى
 ابو يوسف بربغوثيا الفقيه رافى قول شرعيلور
 واقف مجرد و قفت ديكك و امام تالى محمد بن
 حضرت بلى و مذعب شريفانك تسليم الى المنولى ايلد

۱۴۹

Resim : 5 — Ümmügülüm Hatun Vakfiyesi Fotokopisi

وقف صحیح و لازم اولفله اما من شار الیہما اولی
شریفی اوزن وقف مزبور کتبت ولزومہ
حکم طلب ایدرم ذیو منزلین محدودین مذکورین الیہ
بایحیة محدودہ مذکورہ کای کیر و ذو تسلیمین
انتفاع بر لہ حکم کتبت صدر کتاب طویف و حسن
افندی حضرت لری حضور و ذک متزقان و حریری
فصل و حکمہ طالبان اولد قریک حاکم موسی الیہ
اسبح الله نعمة عليه حضرت لری دخی طرفینک
کلا منہ نظر و مبطل خیر او بقدر حدی ایدرم
جانب وقفی هر وجهله اولی و اخری کوروب
اما من شار الیہما حضرت لریک قول شریفی
اور

اوزن وقف مزبور کتبت ولزومہ حکم صحیح
شریحی و قضا صریح مرعی ایتمکه وقف مزبور
صحیح و لازم اولوب من بعد نقض بقیضه بحال
حدیم او حال اولدی من بدله بقصد ما سجدت و انما
اقیمه علی الذین یشکون ان الله یمسح بعلمهم و انما
تقی الحق الجواد الکریم جری ذلک و جز فی شهر
شهر محرم الحرام لسنة اربع و ستین و ایزد العظم
من هر من له الفرض و الحمد و الشرف

کاتب و دفتر	سلیمان افندی	حرف
ابن حسن	ابن حسین	ارجم
مصطفیٰ علی	محمد علی	سلیمان علی
محمد	عبدالله	عبدالله
بابا محمد	بابا حسین	احمد علی
بابا محمد	بابا حسین	محمد

Resim : 6 — Ümmügülsüm Hatun Vakfiyesi† Fotokopisi